

universitatis praesentis vel *consensionem antiquitatis* sufficere ad demonstrandam apostolicitatem doctrinae, luculenter docet Lirinensis locis omnibus. « Quid igitur tunc faciet Christianus catholicus, interrogat n. 4, si se aliqua Ecclesiae particula ab universalis fidei communione praeciderit? » « Quid utique, respondet, nisi ut pestifero corruptoque membro *sanitatem universi corporis* anteponat? » Si vero de praesenti consensu ob ortas perturbationes esset dubitatio, alterum restat: « tunc item providebit, inquit, *ut antiquitati inhaereat.* »

Non potest igitur dubitari, quin is sit genuinus sensus s. Vincentii, quem in thesi enuntiavimus. Doctrina autem cui desit utraque nota, debet censi catholicae fidei saltem nondum satis proposita; doctrina repugnans alterutri consensioni debet censi novitas profana.

THESIS XXV.

De munere coniuncto custodum atque doctorum fidei et de modo explicationis depositi.

• Ex dictis inferitur propriisque argumentis confirmatur, infallibiles fidei custodes esse etiam infallibiles *fidei doctores*, ut in obiectiva revelatione Scripturae et Traditionis *implicita explicent, ambigua definiunt*, minus diserte *instantiori praedicatione proponant*, erroribus impugnata *defendant*; qua in functione licet elemento humano inquisitionis et scientiae suus sit locus, infallibilitas tamen explicationis et definitionis a promissa assistentia et directione Spiritus veritatis repetenda est. Falsum est igitur, quod recens quaedam schola asseruit, in explicatione dogmatum hoc unum esse munus Ecclesiae docentis sub assistentia Spiritus Sancti, ut identidem ferat iudicium, quaeenam inter plures diversas intelligendi dogmatis rationes pro quo libet scientiae stadio ceteris potior habenda sit. »

I. Ut in superioribus declaratum est, conceptus Traditionis divinae non eo absolvitur, quod summa aliqua formularum fidei conservatur; sed essentialis ratio Traditionis posita est in perpetua infallibili conservatione veri sensus ac verae intelligentiae depositi fidei ac doctrinae revelatae (cf. th. XI. n. II.). Porro in deposito fidei possunt contineri et co tinentur veritates, quae sunt implicitae in aliis, quae

aliquo tempore sunt adhuc obscurius et minus diserte propositae; unde de iis intra ipsos fines Ecclesiae possunt oriri controversiae, et possunt eadem ab aliquibus in dubium vocari (th. XXIII.). Praeterea etiam dogmata quae iam clare proposita sunt, possunt ab errantibus vel ab haereticis praepostere intelligi et perverti ad sensum alienum sub multiplici forma erroris. Atqui ortis huiusmodi controversiis et imminetibus erroribus vera intelligentia doctrinae et integritas depositi infallibiliter conservari, et pro fine quem Deus revelationi praestituit, rite proponi nequit, nisi custodes fidei simul sint infallibiles *fidei doctores*. In hoc ipso enim posita est vera ratio et functio doctoratus authenticici, de quo agimus, ut quae erant in deposito implicita, exhibeant iam explicita; ut quae erant ambigua et minus diserte necdum satis proposita, secundum verum sensum definiant, et expressius proponant; ut quae in alienum sensum sub diversis errorum formis detorquebantur, definitis veris conceptibus et statutis verborum formulis adversus errores defendant. Non possunt ergo intelligi divinitus instituti custodes infallibiles depositi, quin eo ipso iidem intelligantur divinitus instituti *infallibiles doctores*, quia custodia depositi exeretur et perficitur ipsis functionibus doctoratus authenticici, adeo ut munus hoc duplex custodum et doctorum fidei distingui quidem, non tamen subiecto et functione separari queat. Cf. th. XXIII.

Hinc Paulus Eph. IV. 11. coniungit charisma *pastorum et doctorum*. Munera quae subiecto et functione inter se differunt, Apostolus ibi clare distinguit et sciungit, haec vero duo munia non minus clare connectit particula conjunctionis. « Ipse (Christus) dedit *quosdam* quidem Apostolos, *alios* vero Evangelistas, *alios* autem *pastores et doctores* » (1). Hunc sensum Apostoli egregie declararunt ss. Hieronymus (commentar. in h. 1.) et Augustinus (ep. 149. n. 11. al. 59. ad Paulinum). « Pastores et doctores, quos maxime ut discernere voluisti, eosdem puto esse, sicut et tibi visum

(1) Καὶ αὐτὸς ἔθηκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ ἐγγελοῦς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους.

est, ut non alios pastores, alios doctores intelligamus; sed ideo cum praedixisset *pastores*, subiunxisse *doctores*, ut intelligerent pastores ad suum officium pertinere doctrinam. Ideo enim non ait, *quosdam autem pastores, quosdam vero doctores*, cum superiora ipso locutionis genere distingueret dicendo, *quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, quosdam vero Evangelistas*; sed hoc tamquam unum aliquid duobus nominibus amplexus est, *quosdam autem pastores et doctores* » Aug. I. c. Eadem ratione concludit s. Hieronymus. « Nec vero putandum, quod sicut in superioribus tribus alios dixit esse Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas; ita et in pastoribus et magistris officia diversa posuerit. Non enim ait, *alios autem pastores et alios magistros*, sed *alios pastores et doctores*, ut qui pastor est, esse debeat et magister » Hieron. l. c. Ex ipsa ergo Christi institutione in munere pastorum includitur munus doctorum; unde idem Apostolus 1. Cor. XII, 28. in enumeratione parallela utrumque uno nomine *doctorum* comprehendisse videtur. « Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio doctores. » Si quis tamen contenderet, hoc altero loco enumerationem esse tantummodo charismatum *extraordinariorum*, parallelismus non esset adaequatus, sed nomen *doctorum* utroque loco positum solum generica non vero specifica significatione conveniret.

Sed quidquid censeas de posteriore hoc testimonio, inseparabilis coniunctio pastoratus a Christo instituti et doctoratus authentici tum ex ipso munere pastorum tum ex verbis citatis Eph. IV. manifesta est, tum ab ipso Apostolo aliis locis eadem unitas custodiae depositi et doctoratus sensu, quo nunc loquimur, satis declaratur. Contra « errantes et in errorem mittentes » in primis commendat Timotheo *custodiam depositi*. « Tu vero permane in his, quae didicisti et credita sunt tibi, sciens a quo didiceris » 2. Tim. III. 14. Ad hoc ipsum vero munus custodiae depositi continenti contextu subiungit officium doctoratus, commendans eidem Scripturam tamquam instrumentum doctrinae, quo nempe in ipsa custodia eorum, quae didicerat et

quae ei erant credita, uteretur « ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus » ibid. v. 15-17. Functiones ergo doctoris coincidunt cum custodia eorum, quae tradita sunt et concedita. Eodem sensu iubet eundem Timotheum « recte tractare verbum veritatis » ib. II. 15; iubet attendere « lectioni et doctrinae, » ut se ipsum salvum faciat et eos qui ipsum audiunt, ad quod munus ei data est gratia per impositionem manuum presbyterii 1. Tim. IV. 13-16. Sicut his locis *in recto* commendatur doctoratus, per quem custoditur verbum traditum veritatis; ita alibi directe iniungitur custodia depositi, in qua includitur doctoratus per formam sanorum verborum. « O Timothee depositum custodi, devitans profanas vocum novitates (1) et oppositiones falsi nominis scientiae » 1. Tim. VI. 20. « Formam habe sanorum verborum (2)... bonum depositum custodi per Spiritum Sanctum, qui habitat in nobis » 2. Tim. I. 13. 14.

II. Ex hac unitate muneris custodiendae fidei et doctoratus secundum functiones declaratas, seu ex eo ipso, quod munus custodum fidei a Christo institutum est ita, ut exerceatur per functiones doctoratus nec possit sine his integrum consistere, evidens est, idem principium quod confert infallibilitatem in custodia depositi, conferre eandem infallibilitatem in functionibus doctoratus. Quae ergo demonstrant promissam tutelam Christi ac directionem et assistentiam Spiritus veritatis, ut successio apostolica depositum fidei usque ad consummationem saeculi integrum semper infallibiliter custodiat (th. V-XI.), eadem omnia etiam demonstrant hanc tutelam Christi et assistentiam ac directionem Spiritus veritatis esse causam efficientem, per quam custodes depositi sub iisdem conditionibus, sub quibus in-

(1) Nunc in edd. graecis est *κρυπταναι*; sed *κρυπταναι* sicut Vulgata habent vers. Itala, Armena, plures Patres graeci et latini, nonnulli codd. graeci.

(2) Ἐπιτοπισμὸν ἐν ὑγιανόντων λόγων, formam expressam habe sanorum doctrinarum ab Apostolis traditarum non solum ad credendum sed etiam ad docendum.

fallibiles sunt in custodienda fide, reddantur infallibiles in *explicandis*, clarius *proponendis*, distinctius *definiendis* et hoc ipso sincere *defendendis* veritatibus revelatis.

1°. Verba itaque Christi: « doceto omnes gentes... et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi, » « ego rogabo Patrem et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, Spiritum veritatis; » « Paraclitus autem Spiritus Sanctus ille vos docebit omnia et suggeret vobis omnia, quaecumque dixero vobis » (th. V.), non possunt pertinere ad successores Apostolorum ut perpetuos depositi custodes, quin ad eos pertineant ut fidei revelatae doctores secundum functiones, quas commemoravimus, quia his ipsis custodia depositi exercetur. Hinc Patres quos citavimus th. VIII. n. 1, dum de assistentia et operatione Spiritus Sancti loquuntur ad infallibilem custodiam depositi per magisterium authenticum, plerumque has functiones doctoratus prae oculis habent. Rationem cur sit haereticum repugnare Ecclesiae consensu communi Scripturarum sensum declaranti, adeoque rationem infallibilitatis in expositione et explicatione dogmatum refert Irenaeus IV. 26. n. 5. « ad charismata Domini, per quae Scripturas sine periculo nobis exponunt ii, apud quos est ab Apostolis Ecclesiae successio. » Causa efficiens, ut in universali Ecclesia « non eat in errorem studiosissima speculatio » explicando verum sensum dogmatum, apud Augustinum (in Ps. 9. n. 12.) est « Dominus, qui ipsam Ecclesiam inhabitat. » Causa infallibilitatis definitionum dogmatum, quae adversus haereticos fiunt in Conciliis, apud Cyrillum Alex. T. V. P. II. p. 4. 175. « est Christus qui praesidet, » et « Spiritus Sanctus qui per Concilia loquitur. » Quod « in Sede Apostolica immaculata est semper servata religio, » id inde est, « quia non potest D. N. Iesu Christi praetermitti sententia dicentis: tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam » (in Professione subscripta ab orientalibus sub Hormisda, et sub Hadriano II. in Conc. VIII.). Ratio auctoritatis irrefragabilis consentientium Patrum, qui per temporum et locorum differentias dispensati doctorum munere funguntur,

apud Theodoretum T. IV. p. 3. et Leontium Galland. XII. p. 682. est « charisma Spiritus Sancti, quod acceperunt ad docendum in uno Spiritu, » et « gratia Spiritus Sancti, per quem edocti sunt et inter se consentiunt. »

2°. Quae quamvis ita sint, hoc tamen promissum et *ordinarium* charisma Spiritus veritatis non est per novam revelationem, ut demonstravimus th. XXII; sed est per assistentiam et per directionem Spiritus Sancti ita, ut elementum humanum inquisitionis, industriae, doctrinae acquisite non excludatur, sed immo supponatur. Possumus quoad hanc rem distinguere tria, *occasionem*, *praeparationem*, *ultimam conclusionem* explicationis, clarioris propositionis, strictioris definitionis dogmatum.

a) *Occasionem* externam frequentissime praebent controversiae exortae, errores, haereses, ut ss. Patres saepe animadverterunt. Ipsa enim custodia depositi necessariam reddit adversus errores doctrinae revelatae defensionem, ex qua explicatio, strictior definitio, et instantior praedicatio dogmatis consequitur: « a quibus proficiscuntur instituta doctrinae, ab iisdem (decet) discordes eruditionis repugnantias solvi, » ait Gratianus Augustus (Opp. s. Ambrosii T. II. p. 787.). Conferantur Patres Concilii Chalcedonensis in allocutione ad Marcianum Augustum (Hard. II. p. 646. sq.); Athanas. de decret. Nicaen. n. 32; Hilar. Trin. l. II. n. 1. sqq.; Augustinus in Ps. 54. n. 22; de dono Persever. c. 20. n. 53; Civ. Dei l. XVI. c. 2. n. 1; Confess. l. VII. c. 19. n. 25. « Ex haereticis asserta est Catholica, inquit Augustinus in Ps. l. c., et ex his qui male sentiunt, probati sunt qui bene sentiunt. Multa enim latebant in *Scripturis*; et cum praecisi essent haeretici, quaestionibus agitarunt Ecclesiam Dei: *aperta sunt, quae latebant*, et intellecta est voluntas Dei. » « Multa quidem ad fidem catholicam pertinentia, dum haereticorum callida inquietudine exagitantur, ut adversus eos defendi possint, et *considerantur diligentius, et intelliguntur clarius, et instantius praedicantur*; et ab adversario mota quaestio discendi existit *ocasio* » de Civ. Dei l. c.

b) *Praeparatio* interna explicationis varia est et latis-

sime patet. Ad elementum humanum hic sine dubio praeter alia pertinet scientia acquisita disciplinarum sacrarum, studium Scripturarum, operum ss. Patrum et universim monumentorum ecclesiasticorum, liturgiae, rituum, consuetudinum ecclesiasticarum, theologiae denique universae, in quibus omnibus subsidium disciplinarum etiam mere rationalium et humanarum deesse non potest. Tota denique haec opera et industria considerari debet subdita et subserviens auctoritati ac vigilantiae magisterii authentici. At non sola scientia constituitur hoc elementum praeparationis, quod dicimus humanum; sed alia sunt quam plurima rerum ac eventuum, et totius vitae christianae adiuncta ad populum christianum et ad universam Ecclesiam pertinentia, quibus explicatio, illustratio, distinctior definitio dogmatum praeparari potest.

Non opponimus igitur hoc loco *humanum* divino sicut distinguitur *natura* et *gratia*; sed *elementum humanum* dicimus tam naturalem quam supernaturalem *dispositionem ac cooperationem ex parte hominum*, quam Spiritus Sanctus sua providentia et assistentia moderatur ac dirigit ad fidei explicationem, definitionem ac defensionem. Unde elementum istud quod dicimus *humanum*, quatenus pertinet ad praeparationem explicationis, considerari debet semper sub speciali providentia et directione Spiritus Sancti; adeoque in ipsa praeparatione humanum a divino distingui, non tamen separari potest. Possumus autem hanc praeparationem spectare in universa Ecclesia et ideo primo loco in ipsa Ecclesia docente et in magisterio authentico, vel possumus eam considerare ut est in hominibus et coetibus privatis, puta in scholis et theologis vel in populo christiano. Primo modo debet dici directa praeparatio explicationis, sub providentia Spiritus Sancti inducentis in omnem veritatem; altero modo debet dici praeparatio indirecta, quatenus coniungitur et subservit auctoritati et actioni Ecclesiae docentes.

c) *Conclusionem* explicationis appellamus ipsam authenticam propositionem, quando iam dogma explicite, clare, discrete proponitur credendum; sive id fiat per solemnem

definitionem, sive per consensum universalem praedicationis ecclesiasticae aliter praevalentem. Iam vero quae hactenus disputavimus, demonstrant, etiam in ipsa hac *explicationis conclusionem* elementum humanum suas partes habere, quoniam Ecclesia non novis revelationibus regitur, sed per assistentiam et gubernationem Spiritus Sancti in professione revelationis ab Apostolis traditae infallibiliter conservatur. Haec itaque assistentia et gubernatio organa humana divinitus instituta horumque operam dirigit ad consensum vel definitionem veri revelati, eisque in sua inquisitione assistit ita, ut ad consensum vel definitionem numquam perveniatur nisi secundum sensum genuinum in obiectiva revelatione contentum. Unde ad ipsam directionem et providentiam Spiritus Sancti pertinet efficere, ut *sufficiens* diligentia humana in fidei definitionibus numquam desit, quod recte animadvertunt Suarez (de Fide disp. V. sect. 8. n. 11.), Bellarminus (de Rom. Pontif. l. IV. c. 2.) et alii. Elementum humanum potest quidem esse varium in diversis adiunctis et diversis aetatibus; sed infallibilitas propositionis et definitionis tota nititur in promissa assistentia Spiritus Sancti, non vero pendet a perfectione elementi humani, diligentiae, inquisitionis, theologiae scientiae per se spectatae.

Nihilominus verum manet, quod diximus de elemento humano in explicatione fidei. Ecclesia nimirum sive ad universalem consensum in praedicatione sive ad formalem definitionem dogmatum, quae prius in controversiam vocabantur, a Spiritu Sancto non deducitur per novas revelationes et per inspirationem propheticam, nec deducitur (saltem ex infallibili promissione) per miracula psychologica. Sed elementum humanum, sive illud pro diversis temporibus et adiunctis sit in se perfectius sive imperfectius, habet *primo* indefectibiliter promissam tutelam Christi et Spiritus veritatis, *ne unquam « eat in errorem »* (ut loquitur Augustinus), ut scilicet numquam deveniatur ad universalem consensum praedicationis in dogmate fidei, quod veritas revelata non sit, nec unquam deveniatur ad definitionem, quae non sit vera. Ad huiusmodi verum con-

sensum aut veram definitionem *secundo* ipsum humanum elementum *deducitur per supernaturalem gubernationem* Spiritus Sancti, quae naturam non destruit sed elevat et ordinat.

Unde *α*) pro diversitate elementi humani potest aliquibus aetatibus explicatio fidei esse illustrior quam aliis. *β*) Pro eadem diversitate ipsae formales definitiones fidei possunt esse aliquibus temporibus pleniores, distinctiores, profundiores quam aliis. *γ*) Imo fieri potest, ut ex imperfectione elementi humani (scientiae, inquisitionis, cooperationis, sanctitatis) non deveniatur ad definitionem, ad quam Spiritus Sanctus sub conditione maioris perfectionis deduxisset. *δ*) Sed fieri nunquam potest, quaecumque sint elementa humana, et quaecumque supponatur eorum imperfectio, ut ipse consensus praedicationis, de quo diximus, vel ipsa definitio ad quam devenitum est, positive non contineat veritatem. Ad indefectibilitatem enim huius consensus horumque iudiciorum fidei omnibus diebus usque ad consummationem saeculi promissa est assistentia eius cui data est omnis potestas in coelo et in terra, ac Spiritus veritatis tam incommutabiliter, quam incommutabiliter promissa est indefectibilitas Ecclesiae (1).

(1) Labet hic adscribere Ludovici Molinae lucidissimam huius rei explicationem. « Quamvis Spiritus Sanctus adfuerit semper Ecclesiae, ne in suis definitionibus erraret, omnesque proinde sint verissimae et inter se consentientes; negandum tamen idcirco non est, Deum, quando aliqua sese offerunt definienda, exigere ab Ecclesia cooperationem ac investigationem eorum quae definienda sunt, et pro qualitate hominum qui in Conciliis conveniunt, investigatione et industria quae adhibetur, et pro maiori vel minori peritia ac notitia rerum quae uno tempore quam aliis habetur, confici definitiones magis aut minus perspicuas exactiusque ac plenius definiere res uno tempore quam aliis. Etenim Spiritus Sanctus cum suaverit omnia disponat, ita Ecclesiae ne erret, assistit, ut illius cooperationi et industriae, temporumque opportunitatibus ac circumstantiis sum locum relinquat. Neque propterea negare intendimus, ad Spiritum Sanctum pertinere illustrationibus aliisque auxiliis supernaturalibus adjuvare congregatos in Conciliis ad res definiendas, solereque abundantius uno tempore quam alio illa impertiri iuxta suae sapientiae ac providentiae ordinem ac dispositionem, prout Ecclesia plus uno tempore quam alio ad ea suscipienda seipsam disponit, atque iuxta

3. Si quae diximus, in summam contrahamus, *explicatio doctrinae fidei* per doctores authenticos in his fere capitibus constituta intelligitur. Vel *a*) solemnii definitione aut unanimi praevalente consensu authenticum magisterium proponit dogma in se ipso explicite, quod antea propositum erat in alio implicitum; vel *b*) sub determinatis conceptibus et respectu directe opposito certis quibusdam erroribus dogma declaratur, hocque ipso statuuntur determinatae ecclesiasticae verborum formae, quibus tales conceptus exprimuntur; vel *c*) quod prius obscurius erat et ambiguum, aut usu magis ac consuetudine constabat quam diserta praedicatione, definitur clarius et expressius. Ex his denique, ut patet, consequitur *d*) distinctior tum pro singulis, tum pro universa Ecclesia intelligentia; hisque omnibus continetur instantior expliciti et definiti iam dogmatis praedictio et adversus haereses validior defensio.

Est hic, ut brevissime dixit Albertus M. (3. dist. 25. a. 1. ad 1.) « potius profectus fidelis in fide, quam fidei in fideli, » h. e. profectus explicitae et distinctae cognitionis obiecti fidei, non incrementum ipsius obiecti in se. Eloquentius idem declarat Vincentius Lirinensis locis illis notissimis. « Crescat igitur oportet et multum vehementerque proficiat tam singulorum quam omnium, tam unius hominis quam totius Ecclesiae, aetatum ac saeculorum gradibus, intelligentia, scientia, sapientia; sed in suo dumtaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, ea-

sum beneplacitum, qui dona sua, ut vult, distribuit... Cum vero disputationibus, assidua lectione, meditatione ac investigatione rerum, auferi soleat temporum progressu earum notitia ac intelligentia, Patresque in posterioribus Conciliis investigatione ac definitionibus priorum adiuventur, inde oritur, ut definitiones posteriorum Conciliorum esse soleant dilucidiores, pleniores magisque accuratae et exactae quam priorum. Ad posteriora etiam Concilia spectat interpretari, exactiusque ac plenius definire, quae in prioribus Conciliis minus dilucide et non tam plene et exacte definita fuerunt. His de causis temporum progressu crescit in Ecclesia notitia rerum definitarum, non solum quoad numerum sed etiam quoad perspicuitatem et exactiorem, ut in dogmate illo, an parvulus in baptismo gratia et virtutes theologiae infundantur, et in plerisque aliis est manifestum » Molina in 1. P. q. 14. a. 13. disput. XV. n. 7.

demque sententia... quodcumque in hac Ecclesiae Dei agricultura fide Patrum satum est, hoc idem filiorum industria decet excolatur et observetur, hoc idem floreat et maturescat, hoc idem proficiat et perficiatur. Fas est enim ut prisca illa coelestis philosophiae dogmata processu temporis excurentur, limentur, poliantur; sed nefas est, ut commutentur; nefas ut detruncentur, ut mutilentur. Accipiant licet evidentiam, lucem, distinctionem; sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem » Commonitor. n. 27-32. cf. Basil. ep. 223. al. 79. num. 3; Augustin. ll. ce.

III. Güntherus distingebat facta historica in Scripturis consignata, et horum factorum intelligentiam. Hanc intelligentiam appellabat « traditionem doctrinalem » et « conscientiam Ecclesiae. » Porro intelligentiam eandem statuebat continua incrementa accipere ope scientiae philosophicae, adeo ut imperfectior fuerit in Apostolis quam in ss. Patribus, in his tamen minime perfecta immo admodum manca propter defectum verae philosophiae, donec tandem nunc reperta vera philosophia (Güntheriana) viam instravit, qua perveniatur ad supremam totius revelatae doctrinae intelligentiam atque ita ad conclusionem « traditionis doctrinalis, » seu, ut ipse loquitur, ad id quo *non plus ultra* procedi potest. In hoc scientiae profectu et veritatis explicatione per aetatum decursum ad magisterium Ecclesiae spectat inter varios modos intelligendi dogmatis quovis tempore obtinentes definire illum, qui eo tempore est *aptissimus*. Hac in definitione Ecclesia sub assistentia Spiritus Sancti est infallibilis; at non ideo definitus modus intelligendi dogmatis est simpliciter perfectus et verus. Imo proficiente humano intellectu in aliis scientiis, in philosophia generatim, in psychologia, in philosophia naturae, etiam illa ab Ecclesia pridem data dogmatis definitio apparebit imperfecta, et alia perfectior erit necessaria. Huiusmodi ergo definitiones quae ab Ecclesia diversis aetatibus editae sunt, ait Güntherus, agnoscendas esse ut continentes *aliquam veritatem*, non tamen veritatem et veram dogmatis intelligentiam simpliciter. Ita definitio Ephesina de unitate personae Christi continet

aliquam veritatem in eo positam, quod Christus homo fuit ab initio suae existentiae coniunctus Deo Verbo, sed non continet nec potuit continere supremam intelligentiam dogmatis (1), quia saeculo V. defuit philosophia saeculi XIX; Spiritus Sanctus vero hunc defectum noluit supplere iuxta sapientem oeconomiam, qua nec Moysi in V. T. revelata fuit veritas SS. Trinitatis, et iuxta effatum illud Christi: « non potestis portare modo. » Eadem ratione etiam Concilium Tridentinum dicitur a Günthero (in Annalibus philosophicis quos inscripsit *Lydia* 1852. p. 348-350.) « *quoddam interim*, cui utrum *definitivum* sit successurum, nemo novit. » Propaedeutica T. II. p. 259. sqq.; Aurorae australes et boreales p. 260-264; *Lydia* 1850. p. 94. sqq.

In tota hac theoria in primis conceptus *Traditionis doctrinalis* pervertitur; tum consequenter ad hanc idearum perversionem relatio inter intelligentiam Apostolorum et sequentium doctorum perperam stabilitur; ss. Patrum etiam consentientium auctoritas, et generatim doctoratus authenticus ad explicationem dogmatum vel negatur vel in alienum sensum detorqueatur; hinc ministerium divinitus institutum in successione apostolica ad conservandam et explicandam Traditionem fere eliminatur, atque in eius locum aliquo modo cultores scientiae rationalis substituuntur; philosophia et scientia naturalis quae non potest esse nisi aliquod subsidium *elementi humani* in *praeparatione* explicationis, assumitur ut causa princeps totius explicationis; quamvis enim concedatur per Spiritum Sanctum explicatio nem esse infallibilem, hoc ipsum non rite declaratur. Praeterea Traditionis ipsius in se et obiective spectatae incrementum (utique ex falsa Traditionis notione) admittitur. Postremo conclusio explicationis et valor definitionis omnino praepostere concipitur. De hoc tantum ultimo hic agimus; reliqua enim ex superioribus thesibus confutata facile intelliguntur.

1°. Definitiones fidei sub ea verborum forma et sub iis

(1) Suprema haec intelligentia iuxta Güntherianos in eo est, quod duae personae divinae et humanae, manentes duae personae, coniunguntur in unam personam compositam. Huius commenti confutationem vide in Tract. de Incarn. th. XXI. XXIV. XXV.

conceptibus, sub quibus proponuntur, credendae sunt fide irreformabili ac immobili. Hoc enim ipsum efficitur per assistentiam Spiritus Sancti, ut hisce Ecclesiae definitionibus nihil subsit, quod non sit obiective revelatum et immutabiliter verum. Quamvis ergo fieri possit, ut dogma prius directe explicatum et definitum sub uno conceptu in oppositione adversus certum aliquem errorem (e. g. distinctio personarum in Deo adversus Sabellianos, unitas personae in Christo adversus Nestorianos), postea directe declaretur et definiatur sub alio conceptu adversus errorem alium forte priori contrarium (e. g. unitas essentiae in tribus personis adversus Arianos, distinctio naturarum in Christo adversus Monophysitas); fieri tamen numquam potest, ut conceptus prior non maneat in omne tempus infallibiliter verus et credendus tanquam dogma a Deo revelatum. Ita exempli causa postquam definitum est, unam esse personam Christi eamque divinam, nec hominem Christum esse aliam distinctam personam quam Christum Deum; non potest quovis tempore sequenti reperiri ut verum et admitti, aliam personam esse Deum Verbum et aliam distinctam personam Christum hominem, quomodocumque personae duae inter se unitae intelligantur. « Manet enim verbum fidei in aeternum, » ut ait Athanasius de definitione Nicaena (ep. ad Afros n. 2.). Sane nisi hoc fundamentale principium firmum sit, infallibilitas Ecclesiae tam in docendo quam in credendo, et constans veritas omnium dogmatum subvertetur.

2°. Ex his ipsis consequitur, relationem inter definitiones fidei et inter scientiam humanam omnino inversam esse et ei oppositam, quam Güntheriani conceperant. Post definitionem nefas est, ut scientia humana sensum dogmatis ad suas rationales ideas praconceptas conformet; sed ordine inverso sensus in definitione propositus norma sit oportet scientiae et intelligentiae. Scientiae itaque theologicae munus est, a) ut satagat dogma secundum formam definitam quam accommodatissime concipere; expliando etiam, si opus sit, ad sensum definitae veritatis notiones philosophicas. Qua ratione ex. g. notiones personae et naturae ad sensum dogmatis definiti de SS. Trinitate et

Incarnatione, notio generationis ad sensum dogmatis de processione Spiritus Sancti a doctoribus catholicis expolitae sunt non sine fructu ipsius etiam rationalis philosophiae (vid. Tract. de Trin. th. XXX. XXXI.). b) Alterum et praecipuum deinde theologiae munus est, ut secundum sensum definitum veritatem ex monumentis revelationis demonstret, atque adversus errores et falsas intelligendi rationes tueatur. c) Haec ipsa necessaria defensio, et hoc studium verae intelligentiae postulat, ut dogmatis in definito suo sensu nexus ac contentus cum aliis veritatibus sive theologicis sive etiam rationalibus et naturalibus (quantum mysteriorum indoles permittit) inquiretur et manifestus exhibeatur. Valet itaque axioma Patrum sicut universim ita etiam in singulis capitibus pro scientia theologica: *fides praecedit, ut sequi possit rerum fidei scientia; in fide fundatur scientia; fides quaerit intellectum*. Non autem praecedit intellectus et scientia, ut fidei obiectum sub certa forma definitum ad suas ideas suumque genium conformet, nec potest admitti principium a Günthero indicatum ordine inverso: « intelligo ut credam, » si de alia scientia quam de cognitione motivorum credibilitatis sermo sit (S. Th. 2. 2. q. 1. a. 4. ad 2.).

Hanc ipsam doctrinam iam ab oecumenico Concilio Vaticano definitam habemus. « Neque enim fidei doctrina quam Deus revelavit, velut philosophicum inventum proposita est humanis ingeniis perficienda; sed tanquam divinum depositum Christi sponsae tradita, fideliter custodienda et infallibiliter declaranda. Hinc sacrorum quoque dogmatum is sensus perpetuo est retinendus, quem semel declaravit sancta Mater Ecclesia, nec unquam ab eo sensu, altioris intelligentiae specie et nomine, recedendum. » Huic definitioni in cap. IV. Constit. *Dei Filius*, respondet canon 3us: « Si quis dixerit, fieri posse, ut dogmatibus ab Ecclesia propositis aliquando secundum progressum scientiae sensus tribuendus sit alius ab eo, quem intellexit et intelligit Ecclesia; anathema sit. »

Corollarium. Sicut historia populi Dei in V. T. ab Adam usque ad Christum, pariterque historia evangelica et apo-

stolica est *historia divinae revelationis*; ita etiam inde a consummata obiectiva revelatione locum habere potest et certe habuit *historia explicationis et propositionis dogmatum*. Quoniam usu loquendi satis communi *dogma* fidei dici solet non tam veritas revelata in se, quam veritas revelata *quatenus est sufficienter proposita* in Ecclesia, sicut dici potest e. g. veritatem revelatam immaculatae conceptionis B. V. non fuisse dogma fidei ante definitionem, nunc esse dogma fidei; propterea historia explicationis et propositionis veritatum revelatarum potest dici *historia dogmatum*. Quamvis ergo erraret, qui hac appellatione affirmaret historiam h. e. mutationem aliquam et profectum *revelationis obiectivae* post Apostolos, atque ita historiam dogmatum confunderet cum historia revelationis; et quamvis gravius adhuc erraret, qui hoc nomine uteretur ad asserendam mutabilitatem sive veritatis revelatae in se sive dogmatis sufficienter iam propositi: non est tamen quod quis offendantur nomine licet recentius invento *historiae dogmatum*; habet enim nomen praeter illam praeposteram significationem aliam eamque verissimam. Quis enim dixerit, definitionum e. g. Tridentinarum, aut propositionis doctrinae de canone librorum sacrorum, aut definitionis nuper commemoratae de immaculata conceptione B. V. nullam esse historiam? Nihilominus ambiguitas et abusus nominis satis est, ut, ubi potest perperam intelligi, non adhibeatur sine declaratione, et potius dicatur *historia explicationis* quam *historia dogmatum*. Porro explicatio dogmatum, de qua in thesi egimus, non est idem ac theologia dogmatica seu schola theologica; ergo etiam *historia explicationis dogmatum et historia theologiae dogmaticae* distinguuntur.

Denique consideranti patebit, explicationem ac propositionem dogmatum eiusque historiam cohaerere cum historia revelationis ut cum suo fundamento praesupposito; neci intrinsicus cum historia theologiae ut cum suo consequenti, et aliquatenus ut cum aliquo antecedenti elemento praeparationis; copulari extrinsecus cum historia haeresicon, a qua non tamquam a causa sed tamquam ab occasione

explicatio et explicationis modus quadam ratione pendet; patebit postremo, eandem historiam explicationis dogmatum constituere partem intimam historiae ecclesiasticae.

THESIS XXVI.

De discrimine explicationis depositi fidei ante et post completam revelationem.

« Explicatio et illustratio revelationis usque ad suum complementum per Christum et per Spiritum Sanctum in Apostolis, facta est a Deo ipso per novas continuo sibi succedentes revelationes. Instituta ergo comparatione inter diversas oeconomias, non autem inter singulas in his oeconomis personas, dici debet depositum fidei eo fuisse explicatum, quo plenitudini temporis propinquius. Quod vero ait s. Thomas (2. 2. q. 1. a. 7.), quantum ad substantiam articulorum fidei non esse factum eorum augmentum per temporum successiones, sed quantum ad explicationem crevisse numerum articulorum, non eodem sensu intelligendum est, ac quando dicimus, in Ecclesia christiana post Apostolos nullum obiectivum incrementum depositi, eiusdem tamen explicationem locum habere posse. »

I. Sine dubio populus Dei unus est et latiori aliquo sensu una Ecclesia Dei ab initio humani generis usque ad consummationem saeculi, adhaerens Deo per fidem, spem et charitatem, atque ad hanc unionem cum Deo sicut ad aeternam salutem pertingens per merita Christi redemptoris, pro uno statu adhuc futuri, pro alio statu iam praesentis; « non enim aliud nomen est sub coelo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri » (Act. IV. 12.). Vide Gregor. de Valentia *Analys. fidei* l. VI. c. 2. n. 2. Hinc Deus inde ab initio supernaturaliter seipsum, et redemptionem per Christum revelavit (Gen. III. 15.). In fide autem in Deum et in Christum redemptorem consistit ipsa (ut dici solet a theologis) *substantia fidei*, sine qua Ecclesia Dei numquam fuit: « haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum verum et quem misisti Iesum Christum » (Io. XVII. 3.). Nihilominus discrimen est maximum inter modum revelationis, instituta, et sacramenta, ut se habuerunt ante Christi adventum, et ut completa sunt a Verbo incarnato in sua Ecclesia; sicut discrimen est inter promissionem et praeparationem ac inter rem ipsam promissam et completam. Unde distincta sane est

duplex oeconomia veteris ac novi Testamenti. In ipsa veteri oeconomia secundum ea omnia quae enumeravimus, discrimen non quidem eiusdem rationis sicut inter vetus et novum Testamentum, magnum tamen est inter populum Dei peculiarem collectum et formatum ministerio Moysis, et inter statum praecedentem ante Moysen, qui status pro ceteris gentibus etiam post institutionem populi peculiaris perduravit. Unde altera est distinctio, quae dici solet *legis naturae* et *legis scriptae*; seu oeconomiae patriarchalis et oeconomiae Mosaicae.

Iam si non singulas personas sed status diversos et oeconomias conferamus; primum quidem constat, revelationem patriarchalem, quatenus publica erat et communicanda aliis, penes Israelitas per Moysen collectos et formatos in peculiarem populum Dei conservatam fuisse aut renovatam; deinde vero revelationem eandem tum quoad doctrinam directam de Deo tum quoad veritates alias connexas et quoad doctrinam moralem, maxime autem quoad futurum Messiam fuisse explicatam, illustratam, disertius et instantius propositam per Moysen, prophetas, et inspiratos scriptores novis et moraliter loquendo continuo sibi succedentibus revelationibus usque ad completionem per adventum promissi et expectati Messiae. Depositum ergo revelationis longe explicatius et amplius erat in lege scripta quam in oeconomia patriarchali, idque non per meram explicationem absque novis revelationibus; sed per incrementum ipsius obiectivi verbi Dei.

Si veteris oeconomiae pars utraque seorsum spectetur, facile patet, incrementum per temporum successionem in utraque fuisse. Nam revelationes et in serie patriarcharum praesertim inde ab Abraham non defuerunt; potissimum vero in oeconomia Mosaica missio prophetarum et inspiratio scriptorum sacrorum usque ad tempora secundi templi luculentissima, ab eo tempore minus quidem perspecta Iudaeis sed tamen realis numquam desit (1). Hae vero revelationes

(1) Iudaei praeter modum sublimissimum quo Deus cum Moysae ore ad os loquebatur * Num. XII. 18, distinguunt quatuor gradus: 1°. *proph-*

novae utique incrementum erant depositi ex praecedentibus aetatibus transmissi. « Fides nostra, inquit s. Thomas, in duobus principaliter consistit; primo quidem in veri Dei cognitione... secundo in mysterio incarnationis... Si ergo de prophetia loquamur, in quantum ordinatur ad fidem deitatis, sic crevit secundum tres temporum distinctiones, scilicet ante legem, sub lege, et sub gratia. Nam ante legem Abraham et alii Patres propheticae sunt instructi de his, quae pertinent ad fidem deitatis. Unde et prophetae nominantur Ps. CIV. 15... Sub lege autem facta est revelatio prophetica de his, quae pertinent ad fidem deitatis, excellentius quam ante; quia iam oportebat circa hoc institui non solum speciales personas aut quasdam familias sed totum populum Exod. VI. 2... Postmodum vero tempore gratiae ab ipso Filio Dei revelatum est mysterium Trinitatis Matth. XXVIII. 19. In singulis tamen statibus prima revelatio excellentior fuit. Prima autem revelatio ante legem facta est Abrahae (computando tempora generis humani velut renovati post Noe, et respiciendo immediatam connexionem cum populo Israel; quoad revelationem ante diluvium posset idem dici de Adam, quod Angelicus hic dicit de Abraham)... Isaac vero facta est inferior revelatio quasi *fundata super revelatione facta Abrahae*, unde dictum est ei: ego sum Deus Abraham patris tui Gen. XXVI. 24; et similiter ad Iacob dictum est: ego sum Deus Abraham patris tui et Deus Isaac Gen. XXVIII. 12. Et similiter in

tiam נבואה quae coniuncta est cum visione aliqua; 2°. *Spiritus Sanctum* רוח הקדוש ubi est divina inspiratio interna sine visione (confer contra ordinem graduum S. Th. 2. 2. q. 174. a. 2. coll. a. 3.); 3°. *Urim et Tummim* אורים ותמים Lev. VIII. 8; Ecclesi. XLV. 12. (gr. 10.)

quo Deus se revelabat sacerdotibus; 4°. *Filiam vocis* בתקול quae est revelatio quaedam mediata, et concessa fuisse dicitur sapientibus et piis post tempora Malachiae sub secundo templo. « Praestantiores sapientum, dicitur in libro Kosri P. III. c. 11, durante templo secundo videbant figuras et audiebant *Filiam vocis*, qui gradus est piorum, quo gradus prophetarum est superior. » Haec saltem catenus valent, ut demonstrent, ipsos Iudaeos continuationem supernaturalis revelationis sub templo secundo non negasse.

statu legis prima revelatio facta Moysi excellentior fuit, supra quam fundatur omnis alia prophetarum revelatio (sicut et ipsa fundatur super eam, quae facta est praecedentibus patriarchis). Ita etiam in tempore gratiae super revelatione facta Apostolis de fide Unitatis et Trinitatis fundatur tota fides Ecclesiae (ipsa vero revelatio Christi et Spiritus Sancti per Apostolos est completio totius revelationis praecedentis). Quantum vero ad fidem incarnationis Christi, manifestum est, quod quanto fuerunt Christo propinquiores, sive ante sive post, ut plurimum plenius de hoc instructi fuerunt » S. Th. 2. 2. q. 174. a. 6.

Ceterum ne de propinquitate ad Christum difficultas oriar, a) comparatio intelligenda est inter triplicem statum oeconomiae non inter personas singulas; b) adverti debet, totum novum Testamentum ut tempus novissimum et temporis plenitudinem esse Christo semper aequae propinquum: « et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi ». Itaque saltem loquendo de statu ac fidei deposito et praescindendo a singulis personis indubitatum est, quod eloquentissime prosequitur s. Gregorius M. « Hoc quoque nobis sciendum est, quia et per incrementa temporum crevit scientia spiritualium Patrum. Plus namque Moyses quam Abraham, plus prophetae quam Moyses, plus Apostoli quam prophetae in omnipotentis Dei scientia eruditi sunt... quia quanto mundus ad extremitatem ducitur, tanto nobis aeternae scientiae aditus largius aperitur » in Ezech. l. II. hom. 4. n. 10-12. (al. in Ez. hom. 16.). Vide Suarez de Fide disp. II. sect. 6; de Lugo de Fide disp. III. sect. 5.

II. S. Thomas 2. 2. q. 1. a. 7. duo docet, quoad substantiam scilicet articulo- rum fidei non esse factum augmentum, et solum quoad explicationem crevisse numerum articulo- rum. Constat vero tum ex ipsa explicatione s. Thomae tum ex iis quae hactenus a nobis dicta sunt, hanc duplicem asser- tionem Angelici non esse intelligendam eo sensu, quo in N. T. post Apostolos nullum incrementum, sed solum ex- plicationem depositi revelati locum habere posse in supe- rioribus demonstravimus.

1°. Quoad negationem augmenti articulo- rum, distinguan-

tur oportet substantia fidei (obiectivae), et quae ad sub- stantiam accedunt et cum illa connectuntur. Si conside- remus fidem in sua completionem, fidem inquam christianam, substantia eius est mysterium Dei unius et trini atque redemptionis per Verbum incarnatum: « opus evangelii, substantia novi Testamenti, quod exinde Pater et Filius et Spiritus Sanctus tres crediti unum Deum sistunt... ut co- ram iam Deus in suis propriis nominibus et personis co- gnosceretur, qui et retro per Filium et Spiritum Sanctum praedicatus non agnoscebatur » Tertull. contr. Prax. c. 31.

Animadvertatur deinde, credi aliquid posse dupliciter, explicite et in se, tum implicite in alio explicite cognito. Implicitum unum in altero esse potest iterum dupliciter, primo modo ut in principio dirigente (principio forma- li); ita revelata et revelanda omnia creduntur implicite in auctoritate Dei revelantis, et omnia saltem satis pro- posita creduntur in fide Ecclesiae. Altero modo potest una veritas contineri in altera ut in principio includente (prin- cipio materiali); idque vel solum obiective et in se, ita ut a nobis non nisi per novam revelationem ea comprehensio cognosci possit; vel etiam logice et quoad nos, ita ut com- prehensio vel per analysin et deductionem vel alio modo e. g. ex historicis eventibus sine nova revelatione sit co- gnoscibilis (vide p. 279. nota).

Quae non aliter in revelatione continentur quam in prin- cipio dirigente, vel implicita sunt in principio includente solum obiective, non vero etiam quoad nos; ea revera no- bis revelata non sunt, quamvis aliquid revelatum sit, in quo ut in principio illae veritates alterutro modo contineantur. Sunt autem in se revelata, quae continentur in principio includente etiam quoad nos, quamvis comprehensio nondum cognoscat.

Hisce positis a) semper erat aliquid supernaturaliter a fidelibus cognitum, in quo implicite credebantur omnia re- velata et revelanda; cognitum nempe erat obiectum formale fidei seu auctoritas Dei, si ei aliquid revelare placuerit. Imprimis ergo virtus seu supernaturalis habitus fidei sem- per erat eiusdem rationis. Habet enim virtus fidei suam

propriam speciem non ab obiecto materiali *quod creditur*, sed ab obiecto formali, *propter quod creditur*; virtus nimirum est supernaturalis, qua a Deo revelata *vera esse creduntur propter auctoritatem ipsius Dei revelantis*.

b) Inde ab origine generis humani erant aliquae veritates explicitae revelatae, in quibus saltem *obiectivae* continebatur implicita tota substantia fidei nostrae, et implicitae continebantur veritates aliae multae, quae temporis progressu explicitae sunt revelatae. « Omnes articuli (per se ad fidem pertinentes cf. supra p. 278. 279.) implicite continentur in aliquibus primis credibilibus, scilicet ut credatur Deus esse et providentiam habere circa hominum salutem, secundum illud Heb. XI. 6: accedentem ad Deum oportet credere, quia est, et quia inquirentibus se remunerator sit. In Esse enim divino includuntur omnia, quae credimus in Deo aeternaliter existere, in quibus nostra beatitudo consistit; in fide autem providentiae includuntur omnia, quae temporaliter a Deo dispensantur ad hominum salutem, quae sunt via ad beatitudinem » S. Th. 2. 2. q. 1. a. 7. Semper ergo erant aliqui articuli fidei revelati, qui saltem implicite continebant substantiam articulorum totius fidei, et hoc sensu non est factum eorum augmentum per temporum successione.

c) At pertinentia ad ipsam substantiam, mysterium Trinitatis, incarnatio Verbi et divinitas Messiae, licet cognita explicitae hominibus specialiter a Deo illustratis, non tamen semper in revelatione publica et communi continebantur ita clare, ut in V. T. omnes ea credere tenerentur, aut non opus fuisset illustratione per claram revelationem novi Testamenti. Multae deinde veritates particulares de Christo, de modo et mediis sanctificationis etc., ut nihil dicamus de historicis, ita successu temporis revelatae sunt, ut prius simpliciter non revelatae fuisse dici debeant, cum sine nova revelatione cognosci ut fide credendae non potuerint. Unde simpliciter dicendum est, revelationem veritatum obiectivam in V. T. per temporum successione incrementa accepisse. Et hoc est discrimen in comparatione ad novum Testamentum, in quo huiusmodi obiectivum incrementum,

post revelationis catholicae completionem per Apostolos, iam locum non habet (th. XXII.).

2°. Altera s. Thomae et reliquorum theologorum propositio erat de *explicatione* revelationis in V. T. « Quantum ad *explicationem* crevit numerus articulorum, quia quaedam explicitae cognita sunt a posterioribus, quae a prioribus non cognoscebantur explicitae » S. Th. 1. c. Ex discrimine inter comprehensionem quarundam veritatum, quae *obiectivae* quidem erant implicitae in revelatione nondum completa V. T. non tamen ita, ut sine nova revelatione fieri possent explicitae, et inter comprehensionem implicitam veritatum, quae est logica etiam quoad nos in revelatione N. T. iam completa; ex eo inquam discrimine intelligitur quoque differentia inter modum utriusque explicationis. Prior illa nec facta est nec fieri potuit nisi a Deo per revelationem ipsius veritatis explicandae et nondum in se revelatae, quo ipso revelationi continuo novum incrementum accessit; posterior non est nisi veritatis iam pridem in se revelatae clarior propositio per explicationem verbi Dei in Ecclesia conservati et traditi, quae explicatio scientifice etiam opera et industria humana, authentice et infallibiliter per magistrum Ecclesiae sub assistentia Spiritus Sancti absque nova revelatione instituitur ac perficitur.